

a provinent del ll. MAMPHUR, documentat només en Festus, 'cilindre de fusta embolcat en cuir, que fan giravoltar els torners', suposa que aqueixa fos una forma osco-umbra (mal escrita per *manfur* o **manfar*), a la qual correspondria en llatí estrictic, segons la fonètica, *MANDAR: d'aquest vindria el fr. ant. **mandre*, oc. *mandre*: des del punt de vista indoeuropeu sembla que seria preferible una base en -UR, segons Walde-H., i com que això fóra millor fonèticament per a les formes hispàniques, sembla que tocaria posar com a base *MANDUR (puix que de tota manera l'italià s'hi conformaria, cf. *abròtano*, *còfano*; MLWagner, ZRPb. LXIV, 573-6, fa també importants rectificacions a les formes dialectals it. del REW).

El raonament fonètic de Meyer-Lübke que he exposat més amunt, és irreprensible des del punt de vista llatí, i la definició de Festus s'identifica extraordinàriament amb l'acc. francesa; tenint en compte l'existència del cat.-cast. *mandró*(n), ja documentat en el S. XIV, es debiliten molt les objeccions geogràfiques i històriques que hi oposaren Schuchardt, Jud i Gamillscheg. Com que, per altra banda, la postulació del llatí *MANDUR, absolutament hipotètic, continua essent ariscada, hem de reconèixer que és difícil de pronunciar-se entre aquesta etimologia i la germànica.

Majorment vist que encara hi ha alguna altra possibilitat. És molt freqüent en català antic un *mandret* com a nom d'una arma ofensiva que devia ser de forma allargada (notem el qualificatiu de *sotil* en un dels docs. del DAg.). Com que entre els compostos de *mà* he tractat prou extensament d'aquest mot documentat des de 1403, no repetirem el que hi dic. Em limito a afegir-hi «un carquax; una spaça; un broquer; un *mandret*», en un doc. cat. de les Drassanes de 1416 (Moliné, *Consolat*, 356), i uns docs. antics aragonesos.²

L'acc. 'cop donat amb una espasa' que allà he citat en el *Corbatxo* coincideix amb la d'un francès antic *maindroit* «terme d'escrime, coup droit» del qual troba God. un exemple. No hi ha dubte, doncs, que es tracta d'un terme format amb MANUS i DIRECTUM, tal com els cast. *mandoble* i *manderecha*, i després passaria a una mena d'espasi adequat per donar cops directes o per tenir a l'abast permanent de la mà dreta: o sigui un estoc de donar estocades.

No seria, doncs, gaire difícil d'imaginar que en la nostra llengua i en els parlars occitans meridionals, on *mandret* terminava igual que un diminutiu se'n vagi extraure un pseudo-primitiu *mandre* per designar un-eix comparable a un espasi, i que així vagi néixer tota la família estudiada. Llavors, però, seria gairebé forçós d'admetre que el mot s'hagués propagat des de Catalunya i extrem Sud de França, no sols a Castella, sinó també a d'altres parlars francesos: cosa que justament explicaria la data tardana de la doc. en aquests, i la seva presència més abundosa en cat. que enlloc.

Deixem en canvi de banda, sense repetir-lo ja, algun altre assaig etimològic (per metàfora animal, que temptejaren Sainéan i Spitzer) de fonaments massa vagues; per a això i algun altre detall ens bastarà remetre a l'article MANDRÓN del DCEC (un poc am-

pliat en el DECH).

DERIV.: *Mandronada* [Escrig 1851]. *Mandroner* [1861, DAg.].

¹ Jo mateix havia pres part en batesses de carrer, quan anava a escola en el barri del Pedró, per aquell temps, i encara que sé que algun «collega» duia *mandró*, no el puc descriure, car em servia d'un disparador molt improvisat. Ni a ells ni al meu pare vaig sentir *fona* en coses de carrer; i si aquest mot sorgia (per escrit o altrament) explicàvem: vol dir *mandró*. — ² «Una maleta en la qual havia un cuxot --- e unos peynes de fierro de armar, et un *mandret*», «una cota de malla de fierro; un *mandret*, 32 madaxas de lino», en un altre junt amb manyopes, anys 1393, 1397, 1426 (BRAE IV, 520, 218; VI, 738); en forma castellanitzada *mandrecho* traduint un ban de CastPna. del context del qual també resulta ser una arma en forma d'espasa, llança o semblant.

Mandronia, *mandrós*, V. *mandra* *Mandrullada*: potser s'hi han barrejat i confós derivats de *mugró*, (**morugonada*, del dialectal *morugó*), *granellada* i un **drollada* (en relació amb *trull* 'tabola, confusió', i els grups de TROLA i TRULLA, DCEC; cf. també del gall.-port. *mendrublo* 'dona deixada, bruta' a MENDRUGO) *Mandrungo*, V. MENDRUGO (DCEC) *Manduca*, *manducar*, V. *menjar* *Manduxia*, *manduxera*, V. *maduxia* *Mandúrria*, V. *bandúrria* *Màneg*, *manella*, *maneflejar*, *manefleria*, *mànega*, *manegada*, *manegador*, -*gament*, *manegar*, -*egat*, *manegívol*, *manegot*, *maneguera*, *manegueta*, *maneguí*, *maneguill*, *maneig*, *manejable*, *manejament*, *manejar*, *manella*, V. *mà Manent*, *manentia*, V. *romandre* *Manentiu*, V. *emanar* *Maner*, -*era*, adj., V. *mà*

MANERA, del ll. vg. MANUARIA id., femení de MANUARIUS 'manejable', d'on 'hàbil, traçut, manyós': el femení degué perdre el sentit de 'manya, traça', 'procediment hàbil', i després 'mètode adequat de fer alguna cosa'. □ 1.ª doc.: orígens (docs. i trobadors catalans des de princ. S. XIII).

Ja el tenim, en efecte, en *Abril issia* de R Vidal de Besalú, a princ. del S. XIII, i per cert en l'antiga i idiomàtica acc. 'manya': «sabers, seluy qui-l vol menar, / es lo melhor trezaur del món, / mas mestiers li és que li son / ardimens e sens e manieira / car ses questz --- Ardimens lo fay enantir / e abrivat entre-ls melhors / e manieyra-l dóna secors / ad esgarard loc e sazó» (vv. 971, 976). Més usualment, *per neguna manera* 'en cap cas, de cap mode': «juram que tingam e observem totes les sobredites coses --- e per neguna manera no-i vingam en contra: així Déus nos ajud» prometen els vassalls de Castellbò al bisbe de la Seu, l'any 1244 (PPujol, *DocVgUrg.*, 9.57).

En la llengua ant. el mot conserva encara sovint el sentit més etim. de 'manya, traça, procediment hàbil':

A) a) «pertany a la virtut --- governar l'om en fer tots sos fets ab *manera*, e no ab força ne ab capaceria <'capciositat'> ne ab oradura»; «no ha al món tan